

Denis Volk

Begičeva »zasebna« dela

The "Private" Works of Begić

Od 10. novembra 2012 do 17. marca 2013 so Obalne galerije Piran v starem skladišču soli v razstavišču Monfort v Portorožu predstavile kiparska dela Mirsada Begića na razstavi *Veliki čuvar*. Za razstavni katalog je besedila prispeval kustos razstave Andrej Medved.

Umetnik je razstavišče spoznal že pred desetimi ali petnajstimi leti, ko je prvič po naključju obiskal nekdanje skladišče soli. Nazadnje je s prostorom sobival pri postavitvi razstave svoje žene Emire Turnadžić in slikarja Vladimirja Makuca. Nekatere razstavljenе skulpture je umetnik izdelal pod vplivom prvih vtisov in spominov na kupček soli, svetlobo, umazanijo in patino, ki jih je doživel v Monfortu. Samemu Begiću se zdi, kot da je celoten opus delal za ta prostor, ne da bi se tega zavedal. Z razstavo je dela v tem prostoru oživel in jih »vrnil« mestu njihovega nastanka.

Proti koncu razstave v Portorožu so odprli razstavo Begičevih del tudi v Peterokotnem stolpu ljubljanskega gradu, *Zgodba za vse* je bila na ogled od 7. marca do 14. aprila 2013. Gre za razstavo še nekaterih »zasebnih«¹ del, ki jih je avtor vključil v za stolp pripravljeno postavitve. Kustosinja razstave je bila Jadranka Plut.

Vsa razstavljenā dela so tisti del umetnikovega opusa, ki ga je, bolj intimno, oblikoval vzporedno z drugimi deli. Za ta dela se zasebni zbiralci nikoli niso zanimali, najverjetneje pa tudi institucije ne. Najstarejše delo v Portorožu je staro več kot 40 let. Obe razstavi sta del celote.

Begić v Peterokotnem stolpu: *Zgodba za vse*

Kdor je obiskal razstavo v Monfortu, najde povezave med obema postavitvama. Če je portoroška postavitve veliko najdišče, je ljubljanska mala, skoraj skrivna sobica najdišča. Kiparski elementi so postavljeni na večje ali manjše plakte – podloge iz najlona, ki jih je umetnik pritrnil na večino

sten in tal. Polivinilna podlaga deluje kot membrana, ki je prilepljena na zid in/ali tla, obarvana z mat črnimi, rjavimi in belimi barvami, ki so pravo nasprotje odsevemu polivinilu. Na njem delujejo kot različne plesni in prispevajo k učinku razpadanja, minljivosti in zapuščenosti. Na polivinil so pritrjene tudi niti konopljinoga prediva, ki tvori svojevrstno pajčevino in zapredke, ali učinkuje kot žilje, ki ponekod s kokonskih oblik vrašča v podlago, ponekod pa kot trosovníki plesni izrašča iz površin. Neobarvano konopljinoga predivo s stene, skoraj kot pravokotnik, na tleh pa krožno, kot del izsušenega vpadlega mrtvega telesa, izginja proti centralnemu delu. To so leseni elementi, pomešani z vrvičastimi, paličastimi in kokonskimi tvorbami, in deli žaklovnaste kože. Z nasprotnega zidu se proti tlem spuščata lokasti palici, ena črnikasta, druga belkasta, kot zasušeni lovki, ki sta pognali iz zidu. Na njunih koncih na tleh sta ujeti počrneli lobanji. Zdi se, da so bila mrtva telesa ulovljena v (polivinilne) membrane tega prostora, zapredena, izsesana v podlago ali z lovkami, na tleh pa ostajajo neprebavljeni ostanki. Nahranjena podlaga/prostor v na račun mrtvega telesa formira kokone.

Dojemanje celote nekoliko zmotijo preveč novi gradbeni in arhitekturni elementi stolpa: idealno narezan in položen pod, v natančno linijo zaključeni in v zaporedju, simetrično postavljeni elementi zgornjega balkonskega prehoda, žičnata ograja, pa televizor na stojalu. Tudi okna, skozi katera proseva svetloba in golobi na njih prispevajo k temu, da to ambientalno postavitve dojemamo bolj racionalno, kot razstavo, in manj doživljajsko, kot naselitev. Če pa vseeno uspemo odmisлити te moteče dele, se lahko rodi vtis, podobno kot v Monfortu, da je umetniška postavitve del prostora, da je umetnina s prostorom združena, da jih tudi prostor sprejme kot svoje; to na enem mestu potrdijo tudi golobi s svojimi iztrebki.

Begić v Monfortu: *Veliki čuvar*

Kipar Mirsad Begić je s svojo prostorsko instalacijo v razstavišču Monfort opravil veliko delo. Svoja kiparska dela je predstavil na poseben način – poseben tako zelo, da je razstavišče Monfort samo postalo skulptura. Ta nenavadna

¹ Izraz označuje, da so dela osebna, intimna po nastanku, narejena iz notranjega navdiha in potrebe, ter dejstvo, da so vsa dela iz tega 'vzporednega' ciklusa v lasti avtorja, saj ni nikoli nobenega prodal. Zbiralci se zanje niso zanimali. Zanimiv in podoben je primer Giorgie O'Keeffe in njene zasebne zbirke *O'Keeffe's O'Keeffes: The Artist's Collection*. Na dražbah je kupovala lastna dela, za katera ni bilo zanimanja, z namenom, da je vzdrževala njihovo ceno; tako je nastala njena zasebna zbirka lastnih del, ki vključuje tudi dela, ki nikoli niso bila na prodaj. Zbirko so odkrili šele po njeni smrti.

Mirsad Begić, *Zgodba za vse / A Story for Everyone*, 2013, pogled na postavitev / installation view, Peterokotni stolp, Ljubljanski grad, foto / photo: Jasna Jernejšek

Mirsad Begić, *Veliki čuvar / The Great Keeper*, 2012, pogled na postavitev / installation view, Monfort, Portorož, foto / photo: Dean Pellizer

Mirsad Begić, *Veliki čuvar / The Great Keeper*, 2012, detajl / detail, Monfort, Portorož, foto / photo: Dean Pellizer

skulptura je nenavadna zato, ker si jo ogledujemo z notranje strani. Vstopimo skozi odprtino – vrata in potem sledimo različnim elementom notranjosti te skulpture. Ponekod so elementi postavljeni kar na tla, stojijo v kotu, nekateri so prislonjeni na zid, pritrjeni na zid ali kot reliefi visijo z zidov.

Celotna postavitve ima pridih domačnosti. Na trenutke se pojavi občutek, da smo stopili v arheološko najdišče ali vsaj najdišče iz prejšnjega časa, v katerem odkrivamo sledove ne-ljudi, bitij, ki pa jih ni več. O njih govorijo le njihova dela, to, kar so (nam) pustili.

Že ob vhodu nas sprejme stenska postavitve, nekakšna vreča, iz katere je nekdo stresel nekakšne zavite in nagubane vrvi. Če vključimo svoje fantazijsko razmišljanje in številne asociacije, lahko hkrati pomislimo, da je ta vreča telo nekega bitja, ki so mu iztrgali črevesje in zdaj leži na tleh v predprostoru. Je to bitje čuvar večnosti, časa? Morda od tod naslov razstave *Veliki čuvar*? S kavno usedlino, s prstjo ali z mešanico obojega poslikana podlaga, kar kipar uporabi kot rjav barvni pigment, je precej domača, poznana, posnema preprosta tla ali preprost omet, celo diši po domačem, po domu; res pa, da nekoliko zatohlo, pozabljeno.

V kotu razstavišča so postavljeni v kup neprepoznalni elementi. Med sabo so zlepljene silikonske plošče različnih oblik in površin. Prepoznamo krožne, krogelnaste, ovalne, jajčaste oblike, izbokline in vdrtine. Še najbolj spominjajo na strohnelo, propadlo ozimnico. Mogoče ostanke podganjega glodanja. Tudi ta kup je »patiniran« s kavno mešanico.

Nato se s tal vzdiguje velik kup žaklovinastih plah, zašiljenih kolov, debelih vrvi in vrvic, med katere so ujete človeške lobanje. Te vrvi in kole je prebivalec tega domovanja uskladiščil za čas med eno in drugo uporabo, a ga je nekaj presenetilo in so ostali neuporabljeni. Spominjajo na kup ribiške mreže na čolnu ali na mrežo, navezано na kole. Gledalec dobi resničen vtis, da jih lahko nekdo zdaj zdaj uporabi. S patiniranjem in niansiranjem ta skulptura popolnoma živi. Žametno črne osti so zaradi te neoskrunjene črnine še bolj žive in ostre. Nasprotno, prave vrvi, vrvi iz zamotanega obarvanega tekstila in kosi žaklovine so tudi tu niansirani s sivočrnimi, rjavimi in belo-sivimi barvami. To je samostojna skulptura, ki pa je del celotne postavitve.

Ob njej sta na zidu dve reliefni skulpturi. Prva je natančno polepljena z drobnimi vrvicami, kot zidni kokon zamotana v vrvičasto pajčevino. Vanjo je ujetih veliko malih kljunastih bitij. So kot otroci v jasliah, vsak na svojem ležišču iz povoskane deščice, vendar so videti, kot da so shirali v tem omotu. Le kdo jih je zamotal? Poleg je prav tako reliefna slika, kot mali hišni tabernakel, sestavljen iz desk, zamotka vrvi in male »blazine – ležišča«. Ne gre za krščansko ikonografijo z Jezusovim rojstvom. Misel nas napelje na to: zazdi se namreč, da vidimo male glavice v postelji, pokrite, in si predstavljamo, da so to mala bitja med spanjem, mogoče v svoji mali sobi. Ob njih je večje čolnasto-kljunasto bitje, ki jih (je) morda čuva(lo), natančno prekrito s tankimi vrvicami, ki postanejo njegova koža, iz katere izstopa žilna risba, z glavo, perutasto/kosasto okončino ali ogrodjem. Morda pa je to res tabernakel, v nekem drugem verovanju.

Nato je na tleh čolnu podobna skulptura, ki spominja na starejši ciklus Mirsada Begića *Ohraniti sanje*, v katerem umetnik obravnava odhod v posmrtno življenje, čolnarja Harona ali verjetneje Akena, ki sta vozila duše umrlih v onostranstvo. Tokrat je čoln zgolj nakazan, kot da je že malo razpadel, ker je opravil svoje delo; ob iz desk nakazanem čolnu v obliki gondole so odložena paličasta »vesla«. Tvorba na njem je videti kot speči čolnar. Hkrati pa lahko ta čoln skupaj s prejšnjim kupom povežemo v zgodbo (manjkajočih prebivalcev) o »ribolovu« ali postavljanju ograje.

Po vseh zidovih so postavljeni reliefi, narejeni iz vestno in natančno zlepljenih vzporednih snopov tankih drobnih vrvic, pritrjenih na podlago, ki jo je kipar oblikoval v posebne forme. Eni z oblikami že videlih čolnasto kljunastih bitij, drugi kot simboli ali pa kot zamotki, kokoni. V teh vrvičastih strukturah, ki se ponavljajo, je mogoče prepoznati nekakšne čolničke/košare/nečke ali bitja, ki so zaspala in se več ne bodo prebudila, pa čeprav je videti, kot da bi se lahko vsak trenutek. Ta bitja imajo kljunasto glavo, od katere izhaja nekakšna perut kosaste oblike, ki skupaj z glavo in telesom tvori skledasto ali čolničasto tvorbo. Hkrati je nežna, strašljiva in gnusna. Umetnik na mnogih delih uporabi tudi grobe kose lesa, ne novega, pač pa že rabljenega, s patino, ali obarvanega, s štrlečimi žebli. Prav ta uporaba lesa pripomore, da se reliefi in skulpture zlijejo z lesenim opažem Monforta.

Na več mestih so ob zid prislonjene podobne večje tvorbe ali »bitja« večjih dimenzij. Pokončna, sama, samostojno. Brez varnega ležišča. Na straži.

Na nekaterih vrvičastih reliefih prepoznamo posamezne znake in simbole, katerih pomena ne poznamo. Lahko si le predstavljamo, da gre za nekakšno pisavo ali simbolni jezik, s katerim se kipar pogovarja z nami. Tega jezika ne razumemo. Verjetno tudi teh bitij, če bi bil naš obisk pravočasen in bi jih srečali – če bi bila torej živa –, ne bi razumeli.

Na steni nasproti vhoda visi velika reliefna slika. V lesen okvir je vpet papir. Je hkrati slika in kip. Na papirnati podlagi so zelo slikarsko naneseni odenki sive, bele in rjave, ki tvorijo temnejši kup s svetlim ozadjem. Na tem kupu so ostanki prehranjevanja neznanih bitij, na papirnato sivno-črno-rjavo obarvano podlago spodaj so pritrjene oglodane piščančje in druge kosti. Nad njimi nekakšni kokoni čakajo na svoj razvoj, ampak zdi se, da so bili, kot vsiljivci, tu pozabljeni in so propadli. Po obliki tudi nekoliko spominjajo na goveje noge oziroma goleni. Občutek, da so kokoni, daje po

celi površini razporejeno konopljino predivo z značilnim vonjem. Med piščančjimi kostmi, med zapredki je polita kavrnato-zemeljska usedlina, s katero je slikar tudi tu barval, kot da so jo bitja polila sama. Slika napoveduje neko drugačno prihodnost staroselcev in se hkrati tej prihodnosti odpoveduje. Vonj konoplje/slike se meša z vonjem prostora, zato slika tudi diši po propadu.

Po tleh je razporejenih še nekaj skulptur, ki so videti kot naplavine: vrvičaste zanke (z ujetimi počrnelimi človeškimi lobanjami kot pozabljena zasušena vaba), naplavljeni debela (na površini iz voska in natančno obložena z vrvicami) in druga polovica čolna ali harpuna s kupom vrvi.

V prostor postavljena dela so z njim zlita. Prostor si jih je prisvojil in se do njih tako tudi vede, na dela posipa prah s svojega razpadajočega ogrodja in zidovja. Ta posuti drobir je komaj opazen, tako zelo je soroden razstavljenim delom, da postane njihov sestavni del. ■

Mirsad Begić (1953, Glamoč, Bosna) je po končani srednji umetniški šoli v Sarajevu študiral kiparstvo na Akademiji za likovno umetnost v Ljubljani, kjer je leta 1979 diplomiral. Specialko iz kiparstva je končal pri prof. Dragu Tršarju leta 1986. V letih 1982 in 1983 se je izpopolnjeval na St. Martin's School of Art v Londonu. Po letu 1983 živi in ustvarja v Ljubljani. Sodeloval je na številnih kiparskih simpozijih in kolonijah. Njegova dela so v mnogih umetniških zbirkah in je avtor več javnih spomenikov in portretov. Za svoje delo je prejel številne nagrade in priznanja, med njimi leta 1997 nagrado Prešernovega sklada za kiparstvo.

Mirsad Begić (1953, Glamoč in Bosnia). After completing his studies at a secondary school for the arts in Sarajevo, he went on to study Sculpture at the Academy of Fine Arts in Ljubljana, where he graduated in 1979. He completed a postgraduate study in Sculpture with Prof. Drago Tršar in 1986, before undertaking further study at St Martin's School of Art in London in 1982 and 1983. He has lived and worked in Ljubljana since 1983. He has taken part in numerous sculpture symposia and colonies. His works are held in numerous art collections and he is the author of several public monuments and portraits. He has received a number of awards and prizes for his work, among them also the Prešeren Fund Award for Sculpture in 1997.

Denis Volk (1968, Šempeter pri Gorici) je zaključil formalno izobrazbo na področju zdravstva. Prireja razstave in piše besedila o razstavah in sodobni umetnosti. Zaključuje izobraževanje za kustose in kritike sodobne umetnosti na Zavodu SCCA-Ljubljana.

Denis Volk (1968, Šempeter pri Gorici) has completed his formal education in the field of health. He organises exhibitions and writes texts about exhibitions and contemporary art. He is at the end of his training for curators and critics of contemporary art at SCCA-Ljubljana.